N°. 32. Donderdag 6 Augustus 1914. 14de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang”.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

KOLONIAAL ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST”: TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

OPROEP VRIJWILLIGERS.

Zij, die wenschen mede te werken tot de oprichting van een **Vrijwilligerscorps, bestaande uit Indischgasten,** worden uitgenoodigd tot de bijwoning van eene Vergadering, te houden op **Vrijdag a.s. den 7en Augustus** ten **2½ uur n.m.** in zaal 4 van het **Zuid-Hollandsch Koffiehuis.**

G. D. P. A. RENARDEL DE LAVALETTE.
H. BOUSQUET.
J. H. MEIJER.

De Oorlog.

Sinds verleden week, toen ons vorige blad uitkwam, zijn de tijdsomstandigheden plotseling angstwekkend veranderd is, zooals nevenstaande teekening — aan de „Gazette de Hollande” ontleend — aangeeft: Europa aan den rand van den afgrond gekomen.

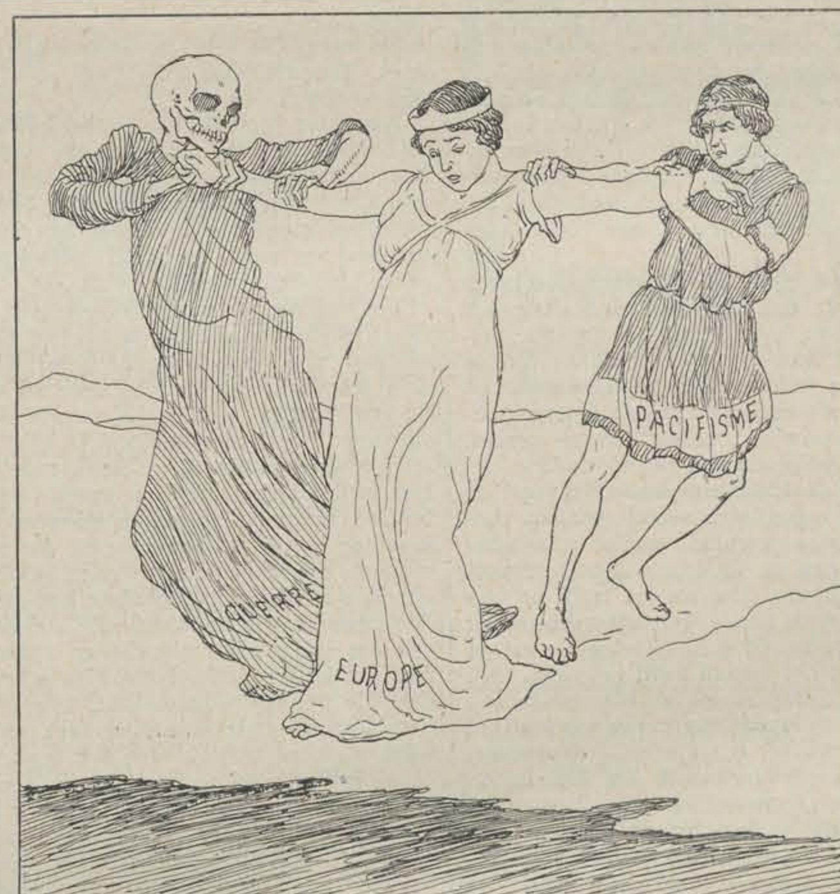
Ook de neutraliteit van ons land wordt er door bedreigt, en van zelf denken wij dan daarbij tegelijk aan onze koloniën.

Laten wij zoolang mogelijk het beste blijven hopen, moedig en kalm ons op alle gebeurlijkheden voorbereidend, gelijk thans trouwens allerwege geschiedt, zoowel hier als ongetwijfeld ook in Grooter Nederland.

* *

Daar onze medewerker der rubriek Vreemde Koloniën onder de wapens is en deze week ons geen mail uit O.I. bereikt, zullen de lezers van ons Weekblad zich wel met enkele bladzijden minder lectuur voor dit maal willen vergenoegen.

* *





Luitenant-Generaal C. J. Snijders, Chef der Generale Staf, die tot opperbevelhebber benoemd is van Neerlands Leger en Vloot.

Van '73—'75 was hij als luit. der genie in Ned.Indië gedetacheerd op Atjeh. Vele der thans met verlof zijnde O.-I. officieren, die nu mede in het Ned. leger zijn opgenomen, zullen zijner nog uit dien tijd herinneren.

Semarangsche Brieven.

VI.

In mijn vorigen brief stelde ik de vraag: „Wat zal de toekomst zijn van de Indische Kunstnijverheid?”

In de eerste plaats zal zij zich moeten gaan aanpassen aan nieuwe toestanden, die behoeften scheppen, welke den inlander tot nu toe vreemd waren. Een afzetgebied voor haar producten te scheppen buiten Indië, zóó dat men inderdaad zou kunnen spreken van een bron van welvaart van eenige beteekenis, is vooralsnog onmogelijk, omdat de Inlander nog niet geleerd heeft geregeld te werken [1]). De priaji uit de vorstenlanden b.v. knutselt, niet omdat hij behoefte heeft aan arbeid, maar omdat de verveling zelfs hem wel eens te machtig wordt. Als een Javaan weer zooveel geld bij elkander heeft, dat hij eenige oude schulden kan betalen en weer nieuwe kan maken, is hij tjapé (moede), en vindt hij, dat het hem toekomt, al strootjes rookend, een maand of langer op een balé-balé (rustbank) te verlummelen. Bij alle opvoeding zal er dus ernstig naar gestreefd moeten worden om den Inlander te gewennen aan geregelden arbeid.

Batikwerk, mits het de oorspronkelijke naïviteit en de volle rijpheid van kleur vertoont, die er zoo groote charme aan verleent, zou een zeer gewaardeerd artikel hebben kunnen worden in Parijs, Weenen, Chicago en andere wereldsteden. Maar dan had de Inlander iets anders moeten batikken dan sarongs en kain pandjang's. Nu heeft Europa de batikkunst tot zich getrokken, en levert voortreffelijk werk. Zeker zal de vreemdeling, die Java bezoekt, gaarne eenig batikwerk mede nemen. Maar als curiosa, of voor eenig ethnographisch museum. Voor het Javaansche werk als verbruiksartikel is de Westersche wereld voor goed gesloten. ([2]) Dit is

1) De Inlandsche Kunstnijverheid wordt grootendeels als huisvlijt beoefend, kan dus als zoodanig nimmer beschouwd worden als een produkt van „geregelden arbeid”, op gezette tijden verricht, maar is daarom zeker niet minder onze daadwerkelijke belangstelling en krachtdadige bevordering waard, ook uit moreel oogpunt, ter voorkoming van veel ergers dan „strootjes rooken”. Een doelmatige organisatie, van gouvernementswege gesteund in den geest als in verschillende Europeesche landen met groot succes tot stand kwam, is ook voor Ned.-Indië een eerste vereischte.
Red.-Com.

2) Dit zijn wij volstrekt niet met den geachten schrijver eens. Het Europeesch batikwerk draagt een geheel ander karakter dan het Javaansche, moet ook in kunstwaarde daarvoor onderdoen. De techniek is zooveel meer geëigend voor een tropisch dan voor een gematigd klimaat. De beoefening er van in Europa, heeft juist de waardeering voor het Javaansche batikwerk hier zeer doen toenemen. Ook in den vorm van Inlandsche kleedingstukken worden de mooie stukken hier als gebruiksartikel gewaardeerd: om maar enkele voorbeelden te noemen worden: hoofddoeken als tafelkleedjes, slendangs en kembens als schoorsteemantel en piano-kopbedekking, kain pandjang en kapala-

evenzeer waar voor het met goud en zilver doorweven werk van Sumatra. In iedere streek heeft het weefgetouw een bepaalde breedte, en sedert eeuwen weeft er de dochter wat de moeder en de grootmoeder weefden. Voegen wij er nog aan toe, dat de Inlander om velerlei redenen er steeds meer toe overgaat om de nationale kleederdracht voor de Westersche te verruilen, dan mogen wij gerust zeggen, dat de toekomst voor de Inlandsche textiel-nijverheid allesbehalve schitterend is. Veel wat oud is en eerbiedwaardig zal door het nieuwe worden verdrongen. Daar valt dus voor de toekomst nog geen horoscoop te trekken. Men bepale zich tot afwachten, tot behouden van wat er goed is; en vooral tot het voorkomen van de inmenging van welwillende liefhebbers, die meer kwaad doen dan goed.

Maar dat behoeft ons niet tot werkeloosheid te doemen. Er kan goed en nuttig werk worden verricht door den Inlander bij zijn verdere ontwikkeling ook op kunstgebied leiding te geven. Op den voorgrond sta daarbij, dat niets geschiede, waardoor de individualiteit van den Inlander onderdrukt worde, dat zijn werk het kenmerk drage van een eigen persoonlijkheid, van een eigen wijze van zien, van een eigen opvatting, in het algemeen van een eigen stijl. En dan ligt er slechts één weg voor ons open, maar een forsche en breede weg, aan welks einde het verlangde doel ons in alle klaarheid tegenschittert. Dat is de weg, die in alle bloeitijdperken van de kunst werd gevolgd, en, de geschiedenis leert het, waarvan het verlaten steeds leidde tot verval. De richting, die wij daarbij hebben in te slaan, wordt aangegeven door de leidende gedachte van Rousseau: „terug naar de natuur". Want de Inlander moge van vele zaken in de hem omringende natuur een bijzondere kennis hebben, waarbij het nuttigheidsprincipe hoofdzaak is, als verheven kunstuiting is de natuur voor hem een gesloten boek. (3) Regelmaat in vorm, harmonie in kleur, symetrische samenstelling, rythmische opeenvolging, het zijn begrippen, die hem volkomen vreemd zijn. Is eenmaal zijn oog voor de schoonheden in de natuur geopend, dan vindt hij daarin een onuitputtelijke bron van motieven, kan hij zijn vormenkennis onbeperkt uitbreiden, en zal hij, daar het verwerken van zijn indrukken door zijn van den westerling zoo verschillende psyche beïnvloed wordt, zijn oorspronkelijkheid behouden.

Het is dwaasheid te trachten den Inlander een zekeren stijl op te dringen. Maar van den anderen kant wordt geen Indische kunst in het leven gehouden door het gedachtenloos aanbrengen van mythische figuren uit de Javaansche klassieken op tafelloopers, rug-kussentjes en suikerlepeltjes. Wat wij kunnen doen is een beteren toestand voorbereiden. Omtrent de daartoe aan te wenden middelen moge nog het volgende een plaats vinden:

In de eerste helft van de 19de eeuw was in Europa de kunstnijverheid in een toestand van verval geraakt, zooals nog nooit te voren was geschied, en dat alles niettegenstaande de wetenschap en de techniek met reuzenschreden waren vooruitgegaan. Het sterkst trad dit verval aan het licht, toen bij de eerste wereldtentoonstelling in 1851 te Londen gehouden de kunstnijverheid van het Westen tegenover die van het Oosten werd geplaatst. Ook toen werd allerwege de vraag gesteld: Wat er gedaan moest worden om een nog dieper inzinking te voorkomen? Men zocht en vond het middel in verbeterd teekenonderwijs. Engeland gaf het voorbeeld, richtte het Kensington (later Victoria and Albert) museum in als museum en school voor kunstnijverheid en kon binnen weinige jaren op een reeks van scholen wijzen, waar het teekenen, geheel verschillende van de vroegere leerwijze, volgens een rationeele methode werd onderwezen. Dat teekenen, waarbij het geestelooze copiëeren van platen geheel was buitengesloten, dwingt den leerling tot nauwkeurig waarnemen en brengt hem daardoor tot de natuur. Het leert volgens vaste regelen aan de logica ontleend, zelf ontwerpen, waardoor de beoefenaar onafhankelijk wordt van traditie, die, met de piëteit, welke zij uit een historisch oogpunt verdient, voortaan niet alleen maatgevend zal zijn. Was het niet Vosmaer, die eens zei: Stijl is kunst, door gezond verstand op de vingers gekeken.

De resultaten, die men in verschillende landen van Europa daarmede bereikt heeft, zijn schitterend. Binnen enkele tientallen van jaren was het alsof de kunst in al haar vertakkingen verjongd was. Dat teekenonderwijs behoeft er volstrekt niet op ingericht te zijn om artiesten te kweeken. Het teekenen moet een taal worden, waarin men met lijnen in plaats van met woorden spreekt, een taal met haar eigen regelen en wetten, haar grammatica, die door iedereen kan geleerd worden, ofschoon dan de een er zich gemakkelijker en sierlijker in zal uitdrukken dan de ander. Het is de universeele taal, die overal begrepen wordt. Zonder uitzondering zal ieder, die ook maar iets met techniek te maken heeft, die taal meester moeten zijn. Goed teeken-onderwijs, 4) niet als een aanhangsel, maar als een integreerend bestanddeel van het lager onderwijs, is een noodzakelijke voorwaarde om te geraken tot den geschoolden werkman, waaraan de behoefte zich in Indië steeds nijpender doet gevoelen.

De Indische Regeering heeft reeds geruimen tijd geleden ingezien, dat het teekenonderwijs, zooals dat op de Indische en inlandsche scholen gegeven werd, absoluut waardeloos was. Het stelde eenige jonge inlandsche onderwijzers in staat om gedurende twee jaren zich onder deskundige leiding geheel aan het teekenen te wijden. Daarna werden die onderwijzers aan kweekscholen en opleidingsscholen geplaatst, waar zij hun leerlingen deden zien, dat teekenen nog iets anders beoogt dan het werktuigelijk copiëeren van een paardekop of zoo iets. De resultaten overtreffen de verwachting. Toen Mr. van Deventer zijn jongste reis door Indië maakte, vertelde hij mij het volgende:

„Bij mijn bezoek aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandoeng, werd ik getroffen door ontwerpen van batikpatronen, voortreffelijk uitgevoerd, geheel afwijkend van de traditioneele vormen, en toch het cachet dragend van zuiver inlandsch te zijn. De motieven waren aan de natuur ontleende en gestyleerde vormen. Op eenzelfde teekening zag men eerst een teekening naar de natuur, b.v. van een plant, waardoor de leerling er toe gedwongen werd die plant in al zijn eigenaardigheden te bestudeeren. Daarna werd die plant nog eens geteekend, maar nu ontdaan van toevallige afwijkingen, die een gevolg waren van ongelijke belichting, verschil in groei enz., werd dus de ideale vorm gezocht, waarnaar de natuur blijkbaar had gestreefd. Dan werd die vorm nog eens omgewerkt met het oog op de te volgen techniek; een gesmeed ijzeren hek b.v. eischt een andere omwerking van vormen dan een weefsel. En ten slotte werd, na deze deugdelijke voorbereiding, het ornament ontworpen".

De man, die daar te Bandoeng het teekenonderwijs leidt, Raden Djajadiredja, was een leerling van bovengenoemden cursus.

Nog later heeft het Gouvernement nog eens een zevental inlandsche onderwijzers in die richting doen opleiden. Die opleiding was er op gericht hen in staat te stellen niet alleen aan kweekscholen voor onderwijzers te kunnen optreden, maar ook eventueel aan inlandsche ambachtsscholen het meer technisch teekenonderwijs te kunnen geven, dat daar vereischt wordt. 5)

Tot nog toe is het hierbij gebleven. En nu moge men de redelijke verwachting koesteren, dat het goede zaad, eenmaal uitgestrooid, vruchten zal dragen, dat het niet door bestaande gewoonte en sleur zal worden verstikt, dat de groei niet zal worden belemmerd door verouderde opvattingen... er is meer te doen. In iedere inlandsche school, zelfs in de kleinste desa-school, moet geteekend worden. Daarmede kan niet gewacht worden tot de nieuwere denkbeelden omtrent het teekenonderwijs ten slotte de leerkrachten zullen hebben bereikt, die men voor die desascholen beschikbaar wil stellen. Ook moet er eenheid zijn in dat onderwijs, en dient het onafhankelijk te worden gemaakt van de wisselende inzichten van inspecteurs van het inlandsch onderwijs en andere ambtenaren, die met dat onderwijs in betrekking staan. Nederland heeft dezelfde periode doorgemaakt. Toen daar werd ingezien, dat niet alleen de kunstnijverheid, maar de industrie in bijna al haar vertakkingen tot eersten eisch voor haar ontwikkeling goed teekenonderwijs stelt, belastte de Regeering met het speciale toezicht en de leiding daarvan een bij uitstek deskundig, kundig en ervaren man, den heer W. B. G. Molkenboer, Directeur van de Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers te Amsterdam. De Indische Regeering volge dat voorbeeld. Dan zal het eindelijk eens uit zijn met het proefnemen, dan in deze, dan in die richting, met het geliefhebber en gesol, waardoor de kunstnijverheid dezer landen tot een bedenkelijk laag peil is gedaald en in een wanhopige diepte dreigt te verzinken.

9 Juni 1914. SI PANTEK.

---

kant der sarongs als schoorsteenvlak- of pianorug-bekleeding, zakdoeken als canapé-kussen-overtrekken gebruikt door personen van smaak. Voor werkelijk fraaie exemplaren, die thans echter, helaas, hoe langer hoe minder te krijgen zijn, is wel degelijk navraag in Europa en zelfs in Amérika. Dit geldt eveneens voor het Indonesische weefwerk.
Red.-Com.

3) Tenzij intensief en dit dan zéér sterk. Hiervan geven immers vele inlandsche kunstuitingen de duidelijkste bewijzen
Red.-Com.

4) En naar ons oordeel ook handenarbeid op Inl. wijze, zij 't aanvankelijk in den eenvoudigsten vorm.
Red.-Com.

Suriname.

In verband met de omstandigheid dat de Surinaamsche Bank verlenging van haar octrooi heeft gevraagd, heeft het bestuur van de vereeniging voor den grooten landbouw in Suriname tot den Gouverneur een adres gericht, dat „De West" van 3 Juli publiceert.

Daarin beveelt genoemd bestuur aan om in het belang van den landbouw in het bijzonder en derhalve van de kolonie in het algemeen, als een voorwaarde voor het verleenen van een nieuw octrooi aan de Bank, van haar te eischen het verleenen van bedrijfscredieten ten behoeve van den landbouw in de kolonie.

Het bestuur wijst er op dat de pogingen der Regeering om een cultuurbank in het leven te roepen, mislukt zijn en dat er sedert niets positiefs merkbaar is van het ernstig streven voor de oprichting van een lichaam dat zich hoofdzakelijk ten doel stelt het verschaffen van landbouwcrediet; voorts dat de door de firma's Wambersie en Zoon en van Nievelt Goudriaan en Co. in uitzicht gestelde mogelijkheid van een onderneming, waardoor de bacovenplantages aan geld zullen kunnen komen voor het drijven van haar cultuur naast de gelegenheid tot geregelden afzet van het product niet zal voorzien in de dringende behoefte aan landbouwcrediet in den algemeenen zin.

---

5) Zou schrijver ons ook kunnen mededeelen, wat er van de overige oud-leerlingen dier teekencursussen geworden is?
Red.-Com.

waarin dat gewenscht wordt; immers alleen de bacovencultuur zou daardoor geholpen worden; geen der andere cultures in de kolonie, als cacao en koffie, zal daarvan profiteeren.

Het adres betoogt dan verder, dat het althans in de naaste toekomst niet mogelijk schijnt een instelling tot stand te zien komen met de strekking van het verleenen van landbouwcrediet met uitsluiting van de uitoefening van het bankbedrijf in algemeenen zin. Verder wordt uiteengezet dat de credietverleening aan landbouwondernemingen door de Surinaamsche Bank niet enkel aan die ondernemingen, doch ook ten goede zal komen aan de bank zelve, die daaruit hare winsten zal weten te verkrijgen en voor hare overige bankzaken profijt zal verkrijgen van den verbeterden algemeenen oeconomischen en financieelen toestand der kolonie, welke niet zullen uitblijven door den alsdan te verkrijgen bloei.

Om aan het verzoek kracht bij te zetten, beroept het bestuur zich op uitingen in het laatste jaarverslag der bank, die verklaarde op lichtpunten in den landbouw te kunnen wijzen.

Over dit adres geeft het blad „Suriname" van 7 Juli kritische beschouwingen, waarvan wij het slot laten volgen:

.........„Men versta ons wel — wij begeeren even vurig als de Ver. v. d. Gr. Landbouw, de eindelijke totstandkoming van een gezonde landbouwcredietverschaffing. En wij zouden niets liever zien, dan dat de Surin. Bank zich daarmede zou willen en kunnen belasten.

Maar het haar tegen haar zin op te dringen, achten wij tegen het belang der zaak. De landbouw zal daarmede verder van huis komen. Want dan zal in naam landbouwcrediet bestaan, maar in werkelijkheid niet en de kracht tot een verdere actie zou dan ontbreken.

Maar wat dan? vraagt men allicht.

De Ver. v. d. Gr. Landbouw had, de Sur. Bank met rust latende, met nog klemmender gronden het Bestuur moeten naderen met het verzoek bij de Regeering aan te dringen op het treffen van maatregelen ter voorziening in landbouwcrediet alhier. Het had daarbij klaar en krachtig moeten doen uitkomen dat wachten en alleen bouwen op de Rotterdamsche combinatie gevaarlijk is en de kwestie niet afdoend oplost.

Dit ware het hoofdargument. Want de Ver. v. d. Gr. Landbouw weet zeer goed, dat de Regeering op de voorstellen der Rotterdamsche combinatie rekent en in verband daarmede de urgentie van landbouwcredietverschaffing in het algemeen opgegeven heeft".

* * *

In „De West" van 7 Juli lezen wij, dat Prof. Harrison uit Britsch Guiana, over wiens bezoek aan onze kolonie wij onlangs spraken, zich na terugkeer te Georgetown heeft laten interviewen. Hij vergeleek daarbij den toestand zooals hij dien in 1910 bij een bezoek aan de kolonie, had leeren kennen.

„De heer Harrison bezocht, vergezeld van zijn assistent Ward, eenige keeren den cultuurtuin, waar de verschillende koffievarieteiten zijn aandacht trokken. De robusta koffie had hij reeds in 1910 leeren kennen, en toen voorspeld dat die variëteit zich niet eigende voor cultuur in de Guyana's. De toestand waarin Prof. Harrison thans deze koffie terugzag, bevestigde, naar hij meent, volkomen zijne voorspelling. Hij maakt verder melding van proeven, onder dr. Cramer aangevangen, om door zaadselectie van moederboomen een productiever koffiesoort te verkrijgen. Een oordeel over die proeven wordt niet uitgesproken. In de opsomming van wat er verder te zien was in den cultuurtuin wordt melding gemaakt van den bijzonder krachtigen groei der citrusboomen (met mededeeling echter dat heel wat lemmetjesboomen door ziekte te gronde waren gegaan) en wordt verder gewag gemaakt van een uitgebreiden aanplant van de palmsoort die het vlechtstroo voor hoeden levert.

Over het geheel schijnt prof. Harrison nog al voorzichtig te zijn geweest in zijn uitlatingen over den cultuurtuin, wat zeer begrijpelijk is.

De rietvelden van de suikerplantage Mariënburg maakten een goeden indruk op de bezoekers. Eigenaardig is, dat de rietvariëteit D. 109, die niet gedijt in Demerara, met succes hier wordt verbouwd. Overigens bleek het grootste deel van de cultivatie beplant met de Demerara variëteiten D. 625 en D. 145.

De pl. Morgenstond werd bezocht, die prof. Harrison ook in 1910 had gezien. Was hij toen verrast over den groei van rubberboomen op een dam, niet minder was thans de verrassing over den huidigen stand dier boomen, welke thans een diameter hebben van 55 à 60 duim. Minder voorspoedig was de groei van vijfjarige rubberboomen, geplant aanvankelijk tusschen bacoven, later tusschen koffie.

Maar wat de heeren vooral interesseerde, dat was de stand der cacaoboomen. Bij het bezoek in 1910, kreeg men den indruk dat deze boomen gedoemd waren te gronde te gaan aan de krullotenziekte. Hoe verbaasd was men thans gezonde, krachtige boomen te zien, dank zij de herhaalde bespuiting met Bordeaux pap.

De heer Gonggrijp wees aan de bezoekers een nieuwe methode voor het toppen van koffieboomen, waardoor het ontstaan van koploten wordt belet. (Blijkbaar wordt hier bedoeld de methode door den heer Th. Waller verleden jaar beschreven in een bulletin van het landbouwdepartement). Professor Harrison beschouwt deze methode als zeer doeltreffend en verklaarde, dat men niet zou nalaten de aandacht van koffieplanters in Demerara daarop te vestigen.

Bezocht werden verder de plantages Voorburg, Zorgvliet en Wederzorg. Op Voorburg werd men vooral getroffen door de omzetting van een groote oppervlakte bacoven (in 1910 waargenomen) in jonge koffievelden.

Op Zorgvliet zag men, als op Morgenstond, bloeiende cacaovelden waar men in 1910 een woestenij van doodelijk zieke cacaoboomen had aangetroffen. De koffiecultuur op deze plantage maakte een zeer goeden indruk. Ook hier bleken de boomen volgens het systeem Waller getopt.

Op Wederzorg bewonderde men koffieboomen, die sedert 1892 geplant, producties hebben opgeleverd van ongeveer 2000 Engelsche ponden per akker en nog steeds rijk vruchtdragend zijn. De gewone productie dezer velden was 1200 à 1600 ponden per akker. Professor Harrison verklaarde, dat deze boomen er welvarend uitzien en nog jarenlang productief beloven te zijn.

Ook Jagtlust werd bezocht, doch bijzonderheden daaromtrent bevat het interview niet. Voorts werden in den omtrek van Paramaribo perceelen van kleine landbouwers bezocht en in Nickerie de suikerplantage Waterloo (die een goeden indruk maakte) en de vestigingsplaats Paradise.

Over de vooruitzichten van artesische boringen wenschte professor Harrison zich niet uit te laten. Evenmin over de door hem verzamelde gegevens betreffende het onderwijs in de kolonie."

Curaçao.

De Curaçaosche Courant vernam met groote ingenomendheid, dat H. M. de Koningin zich met zeer veel belangstelling door Prof. Dr. Kraus heeft laten inlichten omtrent Curaçao.

* * *

In de Amigoe di Curaçao lezen wij:

„De Jacob van Heemskerck is Woensdag 8 Juli onze haven binnen gestoomd.

Hr. Ms. pantsterschip „Heemskerck", neemt een proef met een bemanning zeemiliciens aan boord. Het reisplan is zoodanig ingericht, dat dit oorlogsvaartuig medio October in Nederland teruggekeerd zal zijn in verband met het eindigen van de oefeningen der zeemilitie op 20 Oct. aanstaande.

Van de omstandigheden zal 't afhangen of de „Heemskerck" na aankomst in Curaçao nog naar Tampico gezonden zal worden.

De „Kortenaer" keert te zijner tijd naar het moederland terug.

De zeemiliciens aan boord van de „Heemskerck" zijn miliciens der lichting 1914, opgekomen voor de gewone 8 maandsche oefeningen en in het laatst der maand Mei geëmbarqueerd.

Het is de eerste keer, dat zeemiliciens buiten Europa gaan, dit in verband met de nieuwe bepaling der militiewet, dat zeemiliciens in gewone omstandigheden ook buiten Europa kunnen worden gezonden, indien het te verwachten is, dat de gebruikelijke oefeningstijd gedurende het buiten-Europeesch verblijf niet wordt overschreden. De oefeningstijd dezer miliciens loopt 1 October af".

„Wij zien in het uitzenden van dit oorlogsschip een teeken, dat de Regeering in het Moederland terug wenscht te komen van het voornemen om het station in de Caraïbische Zee op te heffen. Indien dit zoo is, dan verheugen wij ons, dat men in Nederland de noodzakelijkheid heeft ingezien van de aanwezigheid in deze wateren van een Nederlandsch oorlogsschip. Wij heeten de „Heemskerck' welkom". Zoo schrijft De Curaçaosche Courant".

Aan boord van Hr. Ms. „Heemskerck" zijn geplaatst: Kapitein ter zee E. Coenen, commandant; luitenant ter zee 1ste klasse C. D. De Haes, eerste officier; luitenants ter zee 1e klasse A. van der Sluis en C. A. Brugman; luitenants ter zee 2e klasse D. Vreede, G. A. Waller, W. C. Beels, W. G. Kuijck en H. van Eeghen; adelborsten 1e klasse A. J. Dulfer, J. W. H. Van Anrooy en A. G. Vromans: officier van gezondheid 1e klasse L. K. Gart; id. 2e klasse J. M. A. J. H. van Freytag Drabbe; officier van administratie 1e klasse E. G. P. van Sijpveld; officier machinist 1e klasse P. H. De Carpentier; id. 2e klasse F. A. Bouman en H. J. Lindenhovius; hoofdmachinist D. M. Bot; machinisten B. Zietse, W. F. H. Riecker, P. C. A. Schüler, L. C. Koolen, J. C. van Pappelendam en J. D. Bruinier; adjuct-machinisten J. C. Piek, H. J. Maas en A. Govers.

Chef der equipage is opperschipper L. Vedder.

* * *

Een redactioneel-artikel, getiteld Reorganisatie van Politie, voorkomende in de Amigoe di Curaçao van 4 Juli jl., wordt besloten als volgt:

„Zeer goed is het derhalve, dat de politiekrachten gerecruteerd worden uit de beste elementen van het garnizoen, maar ze moeten daarna een afzonderlijke opleiding genieten als politie en hun militair karkter geheel en al afleggen. Eerst dan kunnen we iets goeds verwachten van de nieuwe reorganisatie.

Het spreekt ten slotte van zelf, dat de Politie moet geressorteerd blijven onder den Procureur-generaal, en niet onder een Officier.

De Politie is een burgerlijk corps, en kan dus moeielijk een militair hoofd hebben."

De Vrijmoedige schrijft:

„Wij stemmen volkomen overeen met de meeningen, uitgedrukt in bovenstaande aangehaalde regels".

* * *

In de Amigoe van 11 Juli jl. lezen wij omtrent „Het Groene Kruis":

Deze vereeniging, welke zich tot dusverre wijdde aan de verpleging van zieken aan huis, zal nu ook overgaan tot de oprichting van een sanatorium. Het karakter dezer inrichting zal neutraal zijn. Het zal hoogst modern worden ingericht. Een gegradueërde hoofdverpleegster uit Nederland zal met de leiding der verpleging worden belast, welke door Curaçaosche verpleegsters zal worden uitgevoerd.

* * *

Volgens De Vrijmoedige is de Curaçaosche Handel-Maatschappij voornemens twee harer jonge klerken, de heeren Adolf Krafft en John Menge op hare kosten naar Amsterdam te zenden om zich aldaar verder in het handelsbedrijf te bekwamen.

Naast den groote loods van 100 M. lang en 50 M. breed zal een ijzeren tank worden geplaatst om het afstroomende regenwater op te vangen. Deze ijzeren tank krijgt een middellijn van 11 M.

* * *

Met ingenomenheid lezen wij uit de volgende bekendmaking in de Curaçaosche bladen, dat de heer Cohen Henriquez onvermoeid doorgaat met zijn bemoeiingen betreffende de Stroohoeden-Vlechtindustrie:

Ondergeteekende brengt hierbij ter kennis van Heeren exporteurs van stroohoeden, dat hij gedurende de maand Juli e.k., elken Dinsdag en Donderdag van af 2 tot 4 uur des namiddags op den vlechtcursus Pietermaai, huis No. 8, te spreken zal zijn, ter verschaffing van inlichtingen betreffende de door hem gedurende zijne studiereis naar Europa en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika opgedane kennis van den stroohoeden-handel.

Desverlangd zal hij Heeren exporteurs ook in verbinding kunnen stellen met Europeesche handelsfirma's.

Een compleet stel nieuwe houten vormen, aangevende de laatste eischen der mode in Europa en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, zullen te bezichtigen zijn. Van deze vormen kunnen gemakkelijk kopieën gemaakt worden.

Curaçao, den 26en Juli 1914.

H. J. COHEN HENRIQUEZ.

* * *

De Amigoe waarschuwt:

„Nu de kanaalwerken zoo goed als geëindigd zijn en de Panamatentoonstelling natuurlijk slechts een betrekkelijk klein gedeelte van het werkvolk kan gebruiken, komen er heel wat mannetjes los, die op minder eerlijke manier aan den kost zoeken te komen.

Herhaaldelijk leest men van valsche munters te Colón of Panama, dieven en inbrekers, etc.

De trek naar Curaçao schijnt er, helaas, ook langzamerhand in te komen.

De Politie mag wel goed toekijken naar de passagiers, die van Colón komen, maar ook naar die van Carthagena, Barranquilla en Sta-Martha. Want die schavuiten probeeren het soms eerst wel eens in Colombië, voor zij naar hier afzakken".

* * *

In hetzelfde blad lezen wij o. m.:

Met genoegen kunnen wij vermelden, dat er spoedig een Civiel Ingenieur zal uitkomen als Directeur van het Departement van Openbare Werken.

* * *

Mr. C. S. Gorsira, lid van het Hof van Justitie zal 13 Juli a.s. in gezelschap zijner echtgenoote, per „Willem I" naar New-York vertrekken en vandaar verder reizen naar Nederland met verlof.

* * *

De Curaçaosche Crt. van 10 Juli jl. vestigt er de aandacht op, dat in De West, van Paramaribo, Suriname, d.d. 19 Juni jl., het volgende wordt vermeldt:

„De heer H. Meerdink, leeraar aan de Hendrikschool, zal vermoedelijk worden benoemd tot inspecteur voor het onderwijs op Curaçao, en in verband daarmede weldra onze kolonie verlaten."

WAT DE INLANDER ZEGT.

Opvattingen der S. I.

De „Pantjaran Warta" klaagt over de levenswijze van de mannen, die niet bevorderlijk is voor de verdere ontwikkeling van de vrouwen, en doelt o.a. op het houden van meer dan ééne vrouw, het zoenen van de tandak-(dans)meisjes bij festiviteiten en andere gelegenheden, terwijl het tandakken zelf mede als uit den booze wordt geacht.

Wat zouden de mannen er wel van zeggen als hunne vrouwen zich door andere mannen lieten zoenen!! Moord en doodslag zouden hiervan wel het gevolg zijn. Er worden nu meer en meer scholen opgericht voor Inlandsche meisjes, maar met bovengenoemde onhebbelijke en onzedelijke gewoonten wordt geen rekening gehouden. In het Javaansch noemt men dit: den kop afgeven maar den staart terughouden. Een deel der S. I. veroordeelt ook de tandakpartijen en de wajangvertooningen. Zelfs de zangers, (die wij met den naam van „troubadour" zouden kunnen aanduiden) die in hunne zangen (pantoen) de daden der voorouders verheerlijken, moeten, naar het oordeel van deze godsdienstige en fanatieke partij, geweerd worden. Zij richt het oog speciaal op den godsdienst. Dwang wordt uitgeoefend om lid te worden. Zij staat vijandig tegenover de niet leden. De S. I. kent evenwel nog andere leden, die een meer liberale opvatting zijn toegedaan. Zij zijn niet gekant tegen bovengenoemde amusementen. Zij maken van den godsdienst geen propaganda, hoewel zij dien in alle opzichten eerbiedigen. Nog verder gaan de z.g. „socialisten" in deze vereeniging. Het economisch belang van land en volk treedt bij hen vooral op den voorgrond. De opheffing van het Javaansche volk moet, naar hun oordeel, niet leiden tot afscheiding van andere naties, die op hetzelfde eiland wonen, integendeel, zij moeten zich in verbinding stellen met Chineezen, Arabieren en Europeanen, en o.m. lid worden van Boedi Oetomo, het Algemeen Nederlandsch Verbond, de Theosofische Vereeniging en dergelijke, worden.

De godsdienstleeraars, d.w.z. de orthodoxe en fanatieke goeroes en santris (fijnen) zijn niet op de hand van de S. I. die hun het werk uit de hand wil nemen. Een zekere Hosin uit Djombang trekt dan ook hevig tegen dit streven te velde. Zijn geschrift, in het Arabisch gesteld, had ten doel de aandacht der geleerden in Mekka hierop te vestigen. Het viel evenwel niet in goede aarde. Zij zijn er alles behalve mee ingenomen en verklaren het niet te begrijpen, hoe iemand zich kanten kan tegen een Vereeniging, die ten doel heeft den godsdienst van Mahomed te bevorderen, zoowel in dit als in het toekomende leven.

Een Studiefonds.

Er wordt veel gesproken over vooruitgang, maar meestal wordt die tot nu toe meer gezocht in uiterlijke vormen, zooals in de verandering van kleederdrachten, terwijl toch zoo véél achteruitgang valt te constateeren, o.a. in de Inl. metaalbewerking, den scheepsbouw en de weefkunst. Slechts door meer en beter onderwijs kan men innerlijk — zoo schrijft de „Pantjaran Warta" — in beschaving en ontwikkeling vooruitgaan. De drang daartoe wordt algemeen gevoeld; maar niet iedereen is in staat de studiekosten voor zijne kinderen te bekostigen. Vandaar het Studiefonds, dat te Blitar is opgericht (waarvan in een vorig nummer van ons K. W. reeds melding is gemaakt), waaraan alle Inl. landsdienaren kunnen deelnemen door een bijdrage van ½ pCt. 's maands van hun maandelijksch traktement.

Geen vooruitgang.

De „Bintang Soerabaja" gelooft nog niet hard aan de zucht tot vooruitgang van den Inlander. Zelfs onder de ontwikkelde Inlanders zijn er maar enkelen, die werkelijk aan den vooruitgang meewerken; de anderen hebben slechts het woord in den mond, maar gedragen er zich niet naar. Eigenaardig is het, dat juist onder de Inlandsche onderwijzers zoo velen zijn, die het steeds hebben over de „gilahormat" en het aannemen van de Europeesche kleederdracht, maar van gewone dessalieden bij ontmoetingen eischen, dat dezen voor hen hurken of hen kruipende naderen, terwijl zij zelf lekkertjes op stoelen gezeten zijn. De ontwikkelden, die den vooruitgang van den kleinen man bepleiten, steunen deze beweging onder de bevolking niet voldoende. Wie van hen bestelt bijv. meubels van Inlandsche meubelmakers? Deze worden veelal besteld bij Chineezen of op venduties gekocht. De Inlandsche winkelstand kan ook niet bestaan zoolang de Inlanders zelve liever niet in waroengs koopen, waar zij toch alles kunnen krijgen, wat zij voor de huishouding noodig hebben, doch zich wenden tot winkels van andere landslieden.

Gratificaties voor acten Inl. Talen.

Het is in den laatsten tijd mode geworden — alzoo de „Pewarta Soerabaja" — dat „als teeken van vooruitgang" geen werk meer gemaakt wordt van de Inlandsche talen, maar wel van 't Hollandsch en andere vreemde talen, voornamelijk 't Engelsch. De Indische regeering heeft nu echter ingezien, dat het voor ons Inlanders niet aangaat om eigen taal te verwaarloozen, dat wij die juist meer en ernstiger moeten beoefenen. Verschillende gratificaties zullen worden gegeven aan Inlandsche onderwijzers, die een diploma verwerven voor de een of andere Inlandsche taal: *f* 400 voor een Maleische akte, *f* 500 voor een in de Madoereesche, Makassaarsche of Boegineesche taal; *f* 700 voor het Soendaneesch en *f* 1000 voor het Javaansch. Verder looft de Regeering ook *f* 500 uit voor een diploma landmeetkunde en *f* 1000 voor idem Land- en Volkenkunde. De onderwijzers aan de Kweek- en Opleidingsscholen krijgen een toelage van *f* 25 's maands, als zij een akte van een der Inlandsche talen bezitten.

Vrouwelijke Inl. Vaccinateurs.

Op verzoek der S. I. te Koedoes aan den Hoofd-Inspecteur van den Burgerlijken geneeskundigen Dienst om ook vrouwen in de gelegenheid te stellen, in het belang van de vaccine werkzaam te zijn, zouden 1 Juli van dit jaar ook vrouwen in opleiding voor vaccinateur worden genomen. Vereischt wordt, dat zij vooraf een 2e klas school hebben afgeloopen. Dezen zullen althans in den

aanvang in de eerste plaats daarvoor in aanmerking gebracht worden. De S. I. leiders worden nu in de „P a n t j a r a n W a r t a" aangespoord hiervoor candidaten aan te werven.

Tjipto Mangoenkoesoemo.

De „K a o e m M o e d a" vindt het heel mooi van Dokter T j i p t o M a n g o e n k o e s o e m o, dat hij thans in ballingschap zijnde, verzocht heeft als arts werkzaam gesteld te worden in de door de pest geteisterde streken en dadelijk klaar staat om zijn volk te helpen, zijn stalen pen te verruilen tegen stethoscoop, thermometer en verbandkist; maar het blad roept hem toch toe de „solidariteit" niet uit 't oog te verliezen. Hij heeft een motief om met dit verzoek bij de Regeering aan te komen. Maar „Broeder S o e w a r d i" heeft zoo'n „wapen" niet. Wat zal er van hem terecht komen, als hij alleen gelaten wordt? Zoo vraagt de „K a o e m M o e d a" medelijdend.

Door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië is nu aan Tjipto Mangoenkoesoemo, Inlandsch arts, tijdelijk vertoevende te 's-Gravenhage, op zijn daartoe strekkend verzoek wegens gezondheidsredenen met intrekking van den tegen hem genomen politieken maatregel, vergund om naar Java terug te keeren. *)

In de „I n d i ë r" van 30 Juli j.l. lezen wij, dat deze doctor djawa lijdende is aan een verlamming.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Een nieuwe vereeniging door den Chineeschen Consul verwelkomd.

Te S o e r a b a j a heeft zich onlangs een nieuwe vereeniging gevormd de H o a K i a u w T j o n g. Naar aanleiding hiervan heeft, in een daartoe door deze vereeniging in het gebouw van de S o e P o o S i a belegde vergadering, mr. T e n g T j a y T j i t, de Chineesche Consul, het volgende gesproken:: Zeer verheugd ben ik over de oprichting dezer vereeniging, die werkelijk van veel nut kan zijn voor ons, Chineezen, in Ned. Indië. Haar doel is zeer verheven en toch van praktisch en actueel belang: hulpverschaffing aan behoeftige en in nood verkeerende Chineezen, door hen in de eerste plaats aan werk te helpen en hen in handenarbeid te bekwamen. Er is ook een begrafenisfonds aan verbonden voor arme landgenooten. Ik dank uw bestuur en de leden voor de uitnoodiging, die gij mij gezonden hebt om hier tegenwoordig te zijn, waardoor ik in de gelegenheid ben gesteld met het weinige, dat ik weet, toch een enkel woord in het midden te brengen. Landgenooten, weest één en eensgezind, dan zult gij ondeelbaar sterk en krachtig zijn. Verdeeldheid maakt slap en krachteloos. Ik zou u willen vergelijken bij de k a p a s (boomwol, katoen) welke ik hier voor u neerleg. Zoo als ge die hier losjes op een hoop voor u ziet, is zij gemakkelijk van elkaar en stuk te trekken. Maar tot een draad gevlochten, valt 't zoo gemakkelijk niet meer ze te scheiden of stuk te trekken en nog moeilijker zal 't zijn zoo iets te doen, als de verschillende draden tot één groot en dik touw geslagen zijn. Zoo gaat 't ook met ons, met onze handelingen en met onze zaken. Met vereende krachten, één van zin, zullen wij hecht en sterk en onweerstaanbaar zijn. Wij moeten ons dus vereenigen, vast aaneensluiten, eerst in 't klein en dan in 't groot, om het doel, dat wij ons voorstellen, des te beter te kunnen bereiken. Want ziet, aan individueele menschelijke krachten zijn grenzen gesteld. Wat de een niet kan, weet een ander wel te doen. Bij elkaar gebracht kunnen zij iets tot stand brengen, dat door ieder afzonderlijk niet tot uitvoering gebracht kan worden. Wil een vereeniging blijvende waarde bezitten, dan moet zij op de eensgezindheid van alle leden kunnen rekenen. Ook de Chineezen, die uit ons verre vaderland zijn overgekomen, in dit voor hen nog vreemde land een onderkomen gezocht en gevonden hebben, moeten op uwe hulp en eensgezindheid kunnen rekenen, opdat eenmaal onze innigste, nu nog onuitgesproken wenschen, in vervulling gebracht mogen worden. (P e w a r t a S o e r a b a j a).

Ontevredenheid.

Bovengenoemd blad is nog steeds niet best te spreken over de Chineesche hoofden en officieren en schrijft o.m.: Het N. I. Gouvernement is wel rechtvaardig, maar houdt er toch bij de keuze van zijne ambtenaren verschillende maatstaffen op na. De Europeesche en Inlandsche ambtenaren worden aan een keuring, aan examens onderworpen. Waarom worden de aspiranten naar de betrekking van officier van onze natie niet aan den tand gevoeld? Waarom worden slechts rijke menschen daartoe gekozen, die verzot zijn op eerbiedsbetuigingen (g i l a h o r m a t)? Dezen zijn poppen met hoofden zoo hard als een kei, die als knipmessen kunnen buigen en het „h a m b a K a n d j e n g T o e a n" (uw onderdanige dienaar groote heer) in alle intonaties kunnen uitspreken. Voor hunne ondergeschikte landgenooten zijn het tyrannen en bloedzuigers. Zij kijken de Europeesche bestuurders naar de oogen en verwaarloozen de belangen van hen, die aan hunne zorgen zijn toevertrouwd.

Een twistgeschrijf en het gevolg daarvan.

De „P e r n i a g a n" vestigt de aandacht op een twistgeschrijf tusschen T j a k r o a m i n o t o, redacteur van de „O e t o e s a n H i n d i a (S o e r a b a j a) en M a r c o, redacteur van de „D o e n i a B e r g e r a k" (S o l o), waardoor een minder gewenschte verhouding ontstaat tusschen de afdeelingen S o e r a b a j a en S o l o van de S. I. Welk voordeel heeft nu de S. I. den Inlander toch aangebracht? zoo vraagt de „P e r n i a g a n" Veel lawaai, véél opschudding heeft zij teweeg gebracht en met haar grootdoenerij heeft zij veel hilariteit bij andersdenkenden opgewekt. Treurig zijn ook de excessen, die begaan werden. Zeker, de S. I. heeft de Inlandsche maatschappij in beroering gebracht. Zij is eenigszins te vergelijken bij een vijver, welke werd omgewerkt. Het water is daarin vertroebeld. Zoo zijn nu ook de menschen onder elkander niet tevreden. In elke „O e t o e s a n H i n d i a" die uitkomt, wordt M a r c o uitgemaakt voor alles wat leelijk is. M a r c o is een schurk, M a r c o is dom, M a r c o is gek, enz. S a m a n h o e d i en T j o k r o a m i n o t o willen elkaar niets toegeven. Wie zijn nu de eigenlijke oprichters van de S. I.? Welke afdeeling heeft 't bij het rechte eind? Solo wil niet samenwerken met andere afdeelingen, die hare werkwijze niet volgen. De S. I. wil het welzijn van de leden bevorderen op welke wijze dan ook. De afdeelingen, zoowel op Java als in de Buiten Bezittingen doen wat zij willen, de eene op de wijze van de S. I. te S o l o, zooals deze geleid wordt door M. H. S a m a n h o e d i, de andere op die van de S. I. te S o e r a b a j a onder aanvoering van T j o k r o a m i n o t o, die weer geïnstrueerd wordt door ....?

Toen de S. I. pas werd opgericht, werden duizenden lid in de hoop, dat het Javaansche volk, dat zich op minderwaardige wijze behandeld meent, zou worden opgeheven. De bedoeling was ook, dat dit eensgezind zou worden nagestreefd en dat de Mohammedaansche godsdienst tot zijn recht zou worden gebracht. Wat zien wij nu gebeuren? Een drijven ontstaan om die eensgezindheid te verstoren, met de kennelijke bedoeling, de S. I. te gronde te richten. Er is een soort van s a m b e l g o r e n g gemaakt. De S. I. heeft, wil zij blijven bestaan en van nut zijn voor de Inlandsche bevolking, g e s c h i k t e l e i d e r s noodig. Deze behoeven niet bijzonder knap te zijn, maar moeten personen wezen met zuivere en edele gevoelens, die op Europeesche wijze de zaken kunnen leiden, dus niet dezulken, die handig en listig goocheltoeren weten te verrichten. Zoo besluit het blad.

Pest in China.

De „P e r n i a g a n" maakt melding, dat de pest nu ook in China en wel voornamelijk in Hongkong hevig heerscht. Duizenden zijn er reeds aan gestorven. Met de toename van de bevolking is er ook het rattenaantal toegenomen. De pest was er al eerder en had een gevaarlijker karakter dan op Java. Thans breidt de ziekte zich schrikbarend uit. In de provincie Kwantung is ook pest geconstateerd. (In Sjanghai niet). De gezondheidsdienst is er daar op uit jacht te maken op ratten. Niet door massaverdelging, daar deze als preventieve maatregel niets geholpen heeft, in Hongkong niet en elders ook niet, omdat de vruchtbaarheid van dit ongedierte, wanneer het ruim voedsel kan vinden, enorm is. De ratten moeten daarom verdelgd worden door afdoende verbetering der woningtoestanden. In alle huizen, erven, werkplaatsen en pasars moet gezorgd worden, dat de ratten geen voedsel, dat voornamelijk bestaat uit afval, kunnen bemachtigen. De geneeskundige dienst heeft dan ook in Hongkong een avonddienst ingesteld, om het vuil en den afval weg te halen. Vooraf moeten de bewoners alles in metalen bakken bewaren, tot de reinigingsdienst die bakken komt leegen. Het vrij houden van afval is dus hoofdzaak. Zoo schrijft het blad.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Mededeeling No. 4 van het Encyclopaedisch bureau.

Van de Mededeelingen van het Bureau voor de Bestuurszaken der Buitenbezittingen, bewerkt door het Encyclopaedisch Bureau, verscheen de 4e aflevering.

Deze afl. bevat alleen een beknopt gewestelijk overzicht der plaatselijke fondsen.

In het Voorbericht leest men o.m.:

Een overzicht van de in het direct bestuurd gebied der Buitenbezittingen bestaande plaatselijke kassen is nog nimmer gepubliceerd; wel waren ambtenaren en anderen op de hoogte van het bestaan dier fondsen in hun eigen ressort of op de plaats hunner inwoning, doch van dergelijke instellingen elders werd geen of zeer onvoldoende kennis gedragen. Ten einde hieraan v.n.m. tegemoet te komen, werd tot de publicatie van achtervolgende gegevens besloten, zoodat men zich een, hoewel niet geheel volledig, dan toch stellig in hoofdtrekken hierin niet te kort schietend, duidelijk beeld van het plaatselijke kaswezen in rechtstreeks bestuurd gebied zal kunnen vormen.

Beschouwingen aangaande de rechtspositie der kassen, het al of niet geoorloofde van de verschillende ontvangsten en uitgaven, het door de Regeering en Hare ambtenaren met betrekking tot de kassen in te nemen standpunt en de te volgen gedragslijn, enz. zijn niet opgenomen, omdat verwacht mag worden, dat de Regeering zich daarover binnen korten tijd zal uitspreken en een vooruitloopen daarop niet wenschelijk geacht kan worden.

De achtervolgende gegevens zijn niet geheel volledig, vooreerst omdat van sommige gewesten niets beschikbaar was, en verder omdat meerdere reeds enkele jaren oud zijn en dus bijwerking behoeven. In stede van eerst nieuwe gegevens te verzamelen, met het doel het beschikbare te vervolledigen en tot op den dag bij te werken, heeft men er de voorkeur aan gegeven om reeds dadelijk te publiceeren wat gegeven kan worden. Een aanvulling daarop stelt men zich voor, later het licht te doen zien.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur.

In de Juni-afl. wijdt de heer C. E. Barre een waardeerend artikel aan den waarnd. Regent van Pandeglang, Mas Astrawidjaja, die den 19en Mei j.l. overleed. De heer B. schrijft o.m.:

*) S t a a t s c o u r a n t van Juli 1914.

In hem verliest het Gouvernement een intègre en bekwaam dienaar, de Europeesche ambtenaren een oprecht raadsman, zijn ondergeschikten een krachtigen steun. Hij zal nimmer worden genoemd als een vooruitstrevend en modern bestuurder, die een wegwijzer was voor zijn volk, doch elk zijner handelingen getuigde van het goed hart, dat hij der bevolking toedroeg en de eigendomlijkheden van den Bantammer wist bij hij de Europeesche ambtenaren begrijpelijk te maken.

Hij deed niet aan koloniale politiek, maar door zijn persoonlijke bemoeiienissen wist hij de wenschen van het Gouvernement te doen eerbiedigen en begrijpen en aldus het licht, dat zich op hem concentreerde, onder zijn ondergeschikten te diffusieeren.

Indien van iemand, dan kan van hem worden getuigd, dat hij voor vol traktement zijn volle plicht gedaan heeft.

Zelfbewust van zijn eerlijk en zuiver verleden, trad hij krachtig op tegen geknoei en plichtsverzaking en aan het Inlandsche Bestuur wist hij te geven dat rustig gevoel van veiligheid tegen intriges, welke in deze residentie maar al te zeer de kracht en energie van ambtenaren aan banden leggen. Zulke eigenschappen brachten hem, door afkomst de mindere van hen, die aan regenten geparenteerd waren, in een ambt, waarin hij hun meerdere en minstens hun gelijke was.

Aan straatroof maakte hij door persoonlijk optreden een einde; het credietwezen, dat aan den rand van een débacle stond, dankt o.m. aan zijn steun en medewerking een veilige toekomst.

Tegenover de nieuwe inlandsche beweging stond hij vreemd. Hij begreep niet, wat gewenscht werd en had de geruste overtuiging, dat het Gouvernement in alle nooden en behoeften der bevolking voorzag. Hij was van meening, dat in Bantam met een bevolking, godsdienstig van gezindheid en zelfstandig van aard, de beweging kunstmatig werd opgewekt, en in hart en nieren aan het Nederlandsch gezag verknocht, vreesde hij, die als Djaksa een werkzaam aandeel had gehad in het onderzoek der Tjilegonsche opstanden, de schadelijke consequenties van onrustige agitaties voor de bevolking zelve.

Als trouwe dienaar van het Gouvernement stelde hij zich niet tegenover het standpunt der Regeering, maar wist in zijn gevoelens te doen deelen. dat in Pandeglang geen sociale en economische verheffing kon worden beoogd, en waakte er voor, dat de leiding niet in handen kwam van hen, die op zelfverrijking belust waren.

Verder worden in bovengenoemde afl. de volgende onderwerpen behandeld: Het kadaster voor het Inlandsch grondrecht, door M. L. M. van der Linden. — Iets over Staatsbladen, door L. M. F. Plate. — De werkvolk-kwestie in Banjoewangi, door Mr. J. C. Kielstra. — Korte mededeelingen. 200 koningstijgers gedood in 6 ajar tijd, door O. P. B. — Voordrachten over Nederland in het buitenland, door K. — Het ambtenarentekort, door K. — Klapperziekte, door R. — Een Inlandsche organisatie, door R. — Deliana, door R. — Boekbeoordeeling.

Eigen Haard.

Bij een 17-tal foto's vertelt de heer J. van Zanten in Eigen Haard van 1 Augustus een en ander over den spoorweg in de kolonie Suriname en de industrieën in het binnenland. Over de exploitatie van den spoorweg is de schrijver niet best te spreken.

De Ingenieur.

No. 31 van de Ingenieur bevat weder een geïllustreerd artikel over de Semarangsche tentoonstelling, welke is ingedeeld in 6 afdeelingen: 1o. Koloniaal Beheer; 2o. Land- en Tuinbouw; 3o. Inheemsche nijverheid, Mijnbouw, Boschbouw, Jacht en Visscherij; 4o. Buitenlandsche nijverheid, 5o. Handel; 6o. Verkeer. De tentoonstelling is tot stand gekomen met regeeringssubsidies tot een bedrag van *f* 100.000, andere subsidies en fondsen *f* 120.000, en een gestort waarborgfonds van *f* 410.000.

De Gids.

Onder het opschrift „Het pijnlijke kwartier" artikelt Mr. C. Th. van Deventer in het Augustus-nummer van De Gids over de wijze, waarop het geld moet worden verkregen om Indië weerbaar te maken.

Orgaan Ned. Zendingsvereeniging.

No. 8 van het orgaan der Nederl. Zendingsvereeniging bevat het eerste gedeelte eener beschouwing van G. Simon, over de voorstelling van den Islam omtrent het hiernamaals en de Zending. Voorts een artikeltje van J. van Benthem, getiteld: In het land der Soendaneezen.

Over de bevolking van Nias.

Verscheen in het vorige jaar bij de firma M. Nijhoff te 's-Gravenhage, een geschrift van Dr. J. P. Kleiweg de Zwaan over de geneeskunde der Niassers, thans is een werk van diezelfde hand verschenen, dat de anthropologie behandelt van genoemde eiland-bewoners. Resultaat van persoonlijk onderzoek.

Behalve een aantal platen en tabellen bevat het boek ook een kaart van Nias.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië.

Inhoud van het Juni-nummer: De opleiding van ambtenaren voor het boschwezen in Ned.-Indië. — De gesloten overeenkomst tusschen kinaplanters en kininefabrikanten. — Vervoerkosten van suikerriet. — De thee-cultuur op Sumatra en hoe men daarover in de Engelsche koloniën denkt. — Handelsmerken en patent in China. — Nieuwe boeken. — Belangrijke jaarverslagen. — Revue der tijdschriften. — De regelval op Java.

Geneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië.

Behalve eenige opstellen, welke alleen vakkundigen kunnen interesseeren, bevat de derde afl. van deel 54 van het Geneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië eene beschouwing van D. M. van Driel „Naar aanleiding van: Pestbestrijding te Shanghai en pestbestrijding op Java", door Dr. O. L. E. de Raadt. — Verder een artikel van A. E. Eitsen: Aanteekeningen over tuberculose in Indië.

De koffiecultuur.

We vestigen alsnog de aandacht op het 7e deel van het seriewerk: Onze Koloniale Landbouw. Twaalf populaire handboekjes over Nederlandsch-Indische landbouw-producten, onder redactie van Dr. J. Dekker. In dit 7e deel geeft de heer J. Hagen (oud-planter) een beschrijving van de koffie, haar cultuur en bereiding. Veel illustraties verluchten den aangenaam geschreven tekst.

Het jaarverslag van het Rijnsche Zendingsgenootschap

Onder dit opschrift schrijft de jongste aflevering van „Een vaste Burg is onze God":

Wat 'n zegen! Wat 'n genade van God! Dat is de indruk, dien men, dit geschrift doorbladerend, ontvangt.

Eenige cijfers: In 1903 werden op al de arbeidsgebieden van Barmen gedoopt 16908 zielen. Het geheele getal Christenen bedraagt nu 219153. Eigenaardig: 76 paren heeft de Rijnsche Zending noodig gehad voor de eerste honderdduizend en slechts 7 jaren voor het tweede honderdduizendtal. Daaruit ziet men de forsche groeikracht van het mostaardzaad van het Koninkrijk der hemelen.

Er zijn 150.000 Batak-christenen. Menschelijkerwijs gesproken zouden dezen allen Mohammedanen zijn, als de Heere God, na den Zendelingenmoord op Borneo het Rijnsche Genootschap niet zoo wonderbaar geleid had, dat het dit land voor zijn arbeid verkoos. En nog altijd staat de pionier der Batak-Zending, de nu 80-arigje Nimmensen aan 't hoofd.

Ook Nias gaat reusachtig vooruit. Er zijn nu al 15.000 christenen. In Duitsch Zuidwest Afrika waar men 10 jaren geleden den ondergang der Zending meende te moeten beleven, is de arbeid heerlijk opgebloeid en er zijn 26.000 Herero-, Bergdamra-, Nama- en Bastaardchristenen. In de Kaapkolonie 21.000. In China 3000.

Er zijn over het geheel genomen 800 gemeenten, 839 scholen met 50.000 scholieren, 7 seminaries met 300 kweekelingen, 220 Europeesche Zendelingen, 118 predikers en evangelisten en 1207 leeraars uit de inlanders.

God zegene het Rijnsche Genootschap, deze stille, nijvere diacones in ons schoon Insulinde.

De Indische Gids.

De Aug.-afl. opent met het fraaie portret van den oud-gouverneur-generaal Jhr. C. H. A. van der Wijck, gevolgd door zijne levensbeschrijving door den heer E. A. A. van Heekeren.

De heer J. Habbema artikelt over „Indologie, hoofdzaak voor Indische bestuursambtenaren". Schrijver is van meening dat, zoo de voorstellen van de bekende Staatscommissie worden aangenomen, de toekomstige ambtenaren B.B., Europeesche zoowel als Inlandsche, wat betreft kennis van taal-, land- en volkenkunde van Ned.-Indië, over het algemeen, bij de huidige ambtenaren achter zullen staan en vermoedelijk ook wat aangaat belangstelling in hun ambt en liefde voor het land waar en het volk waaronder zij hunne beste levensjaren zullen doorbrengen. Er zal zijn of komen vermindering van contact tusschen de ambtenaren bij het Binnenlnadsch Bestuur en de inlandsche bevolking.

De heer B. M. Goslings publiceert het eerste gedeelte eener zeer uitvoerige beschouwing over het onderwijs in inlandsche talen aan officieren van het Indische leger en de daaraan voor dat leger verbonden belangen. Een en ander in verband met het Rapport der Staatscommissie tot reorganisatie van het militair onderwijs.

Dr. A. Vrijburg schrijft een opstel over den burgerlijken geneeskundigen dienst in Ned.-Indië, terwijl verder deze afl. de gewone periodieke maandelijksche rubrieken bevat.

Mededeelingen.

☞ *Bureau en Leeszaal van de Vereeniging „Oost en West", afdeeling 's-Gravenhage, zal van af 29 Juli tot en met 10 Augustus gesloten zijn.*

Van het Informatie-bureau:

Studenten Geneeskunde.

De Minister van Koloniën brengt ter kennis van belanghebbenden, dat voor vijf en twintig studenten in de geneeskunde aan de Nederlandsche Universiteiten de gelegenheid bestaat om. op den voet van het reglement, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 6 Mei 1886, no. 41, laatstelijk gewijzigd bij Kon. besluit van 27 Februari 1911, no. 53, in opleiding te worden genomen voor de betrekking van officier van gezondheid bij het leger in Nederlandsch-Indië, onder genot van een subsidie van *f* 4000 (vier duizend gulden), terwijl bovendien na de benoeming tot officier van gezondheid nog eene gratificatie wordt uitgekeerd van *f* 1000 (één duizend gulden), als tegemoetkoming in de kosten van eerste uitrusting.

Gegadigden zullen zich, onder overlegging van de gevorderde bescheiden, vóór 1 Augustus 1914 bij gezegeld rekest hebben te wenden tot het Departement van Koloniën, alwaar op aanvrage kosteloos exemplaren zijn te verkrijgen van het reglement betreffende de opleiding.

(Nederlandsche Staatscourant van 23 Juli 1914 No. 170).

Leeraar staatswetenschappen voor het M. O. in Ned.-Indië.

Voor het middelbaar onderwijs in Nederlandsch-Indië wordt gevraagd een bij voorkeur ervaren leeraar in de staatswetenschappen (doctor of doctorandus in de staatswetenschappen) wien, zoo noodig, ook lessen in de geschiedenis zullen worden opgedragen.

Aan de uitzending is verbonden:

a. eene vergoeding voor uitrustingskosten ad *f* 1000 (duizend gulden);

b. overtocht als gouvernementspassagier der 1ste klasse, casu quo voor het wettig gezin;

c. eene voorloopige bezoldiging van *f* 150 (honderd vijftig gulden) 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië tot den dag, waarop de activiteitsbezoldiging volgens de deswege bestaande bepalingen in Indië ingaat.

De bezoldiging bedraagt *f* 450 (vierhonderd vijftig gulden) 's maands, met eene tweejaarlijksche traktementsverhooging van *f* 100 (honderd gulden) 's maands en vier driejaarlijksche traktementsverhoogingen van *f* 75 (vijf en zeventig gulden) 's maands, zoodat zal worden bereikt een maximum traktement van *f* 850 (achthonderd vijftig gulden) 's maands.

Bovendien wordt bij vier dienstjaren bij het openbaar of het particulier middelbaar onderwijs hier te lande of twee dienstjaren bij het particulier middelbaar onderwijs in Indië eene z.g. ervaringstoelage van *f* 100 (honderd gulden) 's maands toegekend, welke vervalt bij de toekenning van de eerste traktementsverhooging tot hetzelfde bedrag na twee jaren actieven dienst in Indië. Practijk als assistent aan eene Universiteit of aan de Technische Hoogeschool wordt met onderwijspractijk gelijkgesteld.

Bedraagt de Nederlandsche diensttijd minder dan 4 jaren, dan wordt de ervaringstoelage toegekend zoodra de diensttijd bij het openbaar middelbaar onderwijs in Indië vermeerderd met de helft van den Nederlandschen diensttijd twee jaar bedraagt.

De uit te zenden leeraar, die spoedig zal moeten vertrekken, zal zich schriftelijk moeten verbinden tot teruggave aan 's lands kas van de gelden, welke aan hem en te zijnen behoeve zullen zijn voldaan, zoo wegens vergoeding voor uitrustingskosten als wegens overtocht naar Nederlandsch-Indië, bijaldien hij binnen vijf jaren na zijne aankomst op Java, om andere redenen dan wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan (ter beoordeeling van de Regeering), uit 's Gouvernements dienst wordt ontslagen of indien hij niet binnen den hem aan te wijzen tijd naar Indië vertrekt, dan wel de reis derwaarts moedwillig afbreekt.

Zij, die zich in de genoemde betrekking aan 's lands dienst in Nederlandsch-Indië wenschen te verbinden, moeten zich vóór 1 September 1914, bij een op zegel geschreven request tot het Departement van Koloniën wenden, onder overlegging van:

1o. hunne bewijzen van bekwaamheid;

2o. een bewijs van goed maatschappelijk gedrag, afgegeven door den burgemeester hunner woonplaats;

3o. een bewijs van voldoening aan de Militiewet, afgegeven door den burgemeester der gemeente waarvoor zij geloot hebben, en

4o. hunne geboorte-akte.

De requesten moeten de mededeeling inhouden of de sollicitanten al dan niet zijn gehuwd en casu quo het aantal en den leeftijd hunner kinderen.

De uit te zenden leeraar wordt vóór zijn vertrek onderworpen aan een geneeskundig onderzoek, opdat blijke of hij physiek geschikt is voor den Indischen dienst

Ten opzichte van de bepalingen omtrent verlof, pensioen, weduwenpensioen enz. staan de leeraren gelijk met de overige burgerlijke landsdienaren in Nederlandsch-Indië.

De activiteits-bezoldiging gaat in Indië in met den eersten der maand, volgende op die, waarin de benoeming door den Gouverneur-Generaal van NederlandschIndië zal hebben plaats gehad en de betrekking zal zijn aanvaard.

De bezoldiging is onderworpen aan eene korting van 2 pCt. ten behoeve van de burgerlijke pensioenen en van 5 pCt. voor de gewone bijdrage aan het Weduwen- en Weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië. Bovendien is bij eerste indiensttreding ten behoeve van laatstgemeld fonds door gehuwden twee maanden en door ongehuwden één maand bezoldiging te voldoen, en wel in eens of, met bijberekening van rente ad 5 pCt. 's jaars, in 36 gelijke maandelijksche termijnen.

Bij huwelijk één maand bezoldiging, te voldoen op de zooeven aangegeven wijze. Bij bevordering door gehuwden tweemaal het bedrag der verhooging over één maand, door ongehuwden eenmaal.

De contributiën wegens huwelijk worden verhoogd met een percentage afhangende van de leeftijden van man en vrouw.

(Nederlandsche Staatscourant van
28 Juli 1914, No. 174).

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Frederik Hendriklaan 155.**

Vijf Dames voor pianolessen.
Een Heer voor muzieklessen.
Een Dame voor kantoorwerkzaamheden in Indië.
Twee Dames voor teeken- en schilderlessen.
Twee Dames voor lessen in de Fransche-, Duitsche- en Engelsche taal.
Eene Dame voor lessen in de Fransche taal.
Vijf Dames als kinderjuffrouw naar Indië.
Een Dame als hoofd der huishouding.
Een dame voor Fransche en Italiaansche conversatielessen.
Eene dame voor Paedagogische adviezen.
Eene Dame voor handwerklessen.
Drie Dames voor Vioollessen.
Een Dame voor zanglessen.
Eene Dame voor schrijf-, kopiëer- en vertaalwerk.
Een Dame voor lessen in machineschrijven, stenographie en moderne talen.
Een Dame voor ademgymnastiek en hygiënisch spreken
Een Dame voor opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.
Een Dame voor lessen aan spraakgebrekkigen.
Twee Dames voor het waarnemen der huishouding,
Een dame als Lectrische of Dame van Gezelschap.
Een Dame als Stenotypiste voor Indië.
Drie heeren voor lessen in de Maleische en Javaansche taal en Indisch Staatsrecht.
Een Dame voor het waarnemen der huishouding.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.
Leden van „Oost en West", geen direct belanghebbende, worden verzocht zoo noodig hunne hulp hierin te willen verleenen.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeystr. 100,	's-Gravenhage,	Javaansch.
D. A. P. KOK, Marialaan 162a,	Lochem.	Maleisch, gediplomeerd.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	Javaansch. Maleisch. Madoereesch.
H. TH. KAL, Laan van Meerdervoort 239	's-Gravenhage,	Javaansch. Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, van Speijckstraat 1,	Utrecht,	Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—;**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:
De Kolonie Suriname, door REMAN IRÜS;
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

GOUDA Theestoofjes

f 1.25 per stuk.

GROBBE - COMESTIBLES

's-Gravenhage, Bankastr. Theresiastr. 87. Tel. 226. Tel. 444.
Scheveningen, Fred. Hendrikl. 70. Tel. 306.
Rijswijk, vh. J. L. MEIJS & Zn. Willemstraat 9. Tel. 49.

DISTILLEERDERIJ EERSTE KLASSE

Likeurstokerij „DE GEKROONDE LELIE".

Jenever
Brandewijn
Cognac

Opgericht 1821.

Gestookte
Citroen,
Oranjebitter

Fijne Likeuren in alle sterkten en hoeveelheden verkrijgbaar.

MOBACH & Cie, = Zuid Binnensingel 20, = Teleph. H. 1984, = DEN HAAG

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,

Steeds verkrijgbaar onze van ouds bekende Indische SPEKKOEK à f 1.20.

Maison Spéciale de Trousseaux et Layettes

Noordeinde 6, vis à vis Plaats

BERNARD DRABBE

DEN HAAG
TELEFOON 2162

Specialiteit **Indische Uitrustingen**

Dunne Lingerie's, Katoenen Damast Tafelgoed, Bedlakens, Sloopen en Goelings in gegarandeerde Indische Maten :-:

BOEKJES MET VOLLEDIGE OPGAVE GRATIS

Brengt een bezoek aan BOEATAN

Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID :

Karpetten
Salonkleeden
Loopers
Kleedjes
Ledikanten
Matrassen
Stoelen
Tafels
Kasten
Buffetten
Ameublementen
Goud
Zilver
Horloges

Spotprijzen, Verkoophuis Breedstr. 85

Alles 2de Hands.

Indisch Restaurant

Vereeniging „OOST EN WEST"
LAAN v. MEERDERVOORT 187
Telephoon 2655.

INDISCHE KOKKIE

GROOTE VERSCHEIDENHEID VAN

OOSTERSCHE GERECHTEN.

Zorgzame en zindelijke bereiding verzekerd.
Billijk tarief.

TJOBALAH SATOE KALI,
TEMTOENANTI DATANG KEMBALI.

Diners vanaf f 1.75.
Plat du Jour à f 1.25.

Uitzending van allerlei Schotels en Gebakken met verhooging van bezorgloon.

VAN SEVENTER & PALUDANUS

: Kleermakers :

DEN HAAG. Telefoon 4214. HEERENGRACHT 38.

Prima Stoffen, Elegante Coupe, Solide Fournituren

Uitsluitend Engelsche en Fransche Stoffen.

STALEN OP AANVRAAG.

Aanbevelend, VAN SEVENTER & PALUDANUS.

HET BLOUSEN-HUIS,

PH. BIERMAN.

Hoogstraat 21. DEN HAAG. Telefoon 7293.

BLOUSES.
PEIGNOIRS
COSTUUMROKKEN
JAPONNEN

in alle genres. Extra groote maten.

„A LA PARISIENNE",

SPUISTRAAT 32-34
Den Haag,
Recht tegenover het Warenhuis.

MAANDAG 3 AUGUSTUS

begin der

GROOTE OPRUIMING.

De geheele voorraad MANTELS, MANTEL-COSTUMES GEKLEEDE COSTUMES, COSTUMEROKKEN, BLOUSES, worden thans **tot ongekend lage prijzen** uitverkocht.

MEN ZIE DE ETALAGES.

8145

DIVANS

m. verstelbaar hoofd, gest. in groen katoen **f 11.—**, met leer, in alle kleuren **f 12.50**

Adres: **A. J. BEEKINK**, Behangerij— Stoffeerderij, **Rembrandtstraat 162**, WERKPLAATS: **v. Ravensteynstraat 59.**

Spekslagerij

van

J. M. A. LUTZ,

Boekhorststraat 126a,

bij de Brug.

Levert uitsluitend 1ste kwaliteit Varkensvleesch.

Vraag mijn fijne **Kalfs-** en **Duitsche leverworst** zij is onovertrefbaar.

Speciaal adres voor: 8109

PEKELVLEESCH, ROASBAEF, HAM, ROOKVLEESCH enz. enz.

Prima Vet Spek 30 cent per pond.